

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Ekonomická fakulta
Katedra řízení

Teze bakalářské práce

Bezpečnost práce ve školství

Vypracovala: Sarah Rákosová

Vedoucí práce: Ing. Markéta Kocourková, Ph.D.

České Budějovice

2023

Klíčová slova: bezpečnost práce, škola, žák, zdraví, organizace, student, OPP

JEL Classification: I1, I12

Anotace:

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku bezpečnosti práce v prostředí školy. Prostředí školy je velmi specifické a musí zajišťovat bezpečnost nejen zaměstnancům, ale především i žákům. I s ohledem na psychosociální rizika (např.: šikana, kyberšikana atd.). Téma práce bylo zvoleno s ohledem na absolvovanou praxi v organizaci, která BOZP ve školství zajišťuje. Hlavním cílem této práce je zhodnocení současné situace bezpečnosti práce ve školství, případně identifikovat a navrhnout vhodná opatření ke zlepšení současného stavu. Za účelem dosažení cíle je bakalářská práce rozdělena do několika základních kapitol, které se dále dělí na podkapitoly. Pro dosažení cílů byla použita dotazníková metoda. Dotazníkový výzkum by sestaven z 24 otázek. Dotazník byl respondentům poskytnut v elektronické podobě přes email. Do dotazníkového šetření se zapojilo 101 respondentů. Po dokončení dotazníkového šetření byla získána data a následně zpracována v programu MS Excel. Provedený výzkum a výsledky tohoto šetření uvedené v praktické části bakalářské práce byly dále využity. Výsledky byly předány inspektorovi bezpečnosti pro kraj Vysočina, který je dále analyzoval a jeho návštěvy škol byly obohaceny o tyto návrhy zlepšení bezpečnosti ve škole či školském zařízení.

Úvod a přehled literatury

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci se stává nedílnou součástí každodenního života všech zaměstnanců. Velká část zaměstnavatelů si již uvědomuje, že dobré a zdravé neohrožující podmínky jsou jedním z předpokladů konkurenceschopnosti, ale také předpokladem spokojenosti zaměstnanců, který se pak odráží v kvalitě práce. Spočívá ve vytváření bezpečného a zdravého neohrožujícího pracovního prostředí a pracovních podmínek vhodnou organizací bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a přijímáním opatření k předcházení rizikům. Na základě managementu je pak cílem zlepšovat pracovní podmínky a tím zařazovat úkoly klasifikované určitými právními předpisy jako nebezpečné do nižší kategorie rizik. Ředitel školy, jako statutární orgán školské právnické osoby je povinen zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců při práci s ohledem na rizika možného ohrožení jejich života a zdraví, která se týkají výkonu práce.

Pro bezpečnost a ochranu zdraví při výchově a vzdělávání dětí, žáků, studentů ve školách a školských zařízeních má výkon dohledu nad činností dětí a žáků velký význam. Konkrétní úkoly a podrobnosti v péči o bezpečnost a ochranu zdraví a v jejich rámci i úkoly dohledu nad dětmi a žáky škol a školských zařízení stanoví pro jednotlivé typy škol a školských zařízení obecně platné právní předpisy. V tuto chvíli má ředitel školy na výběr ze dvou variant. V případě, že má škola či školské zařízení do 25 zaměstnanců, může zaštitovat BOZP ředitel školy sám. V případě, že má nad 25 zaměstnanců, je nutno mít pověření OZO či si najmout odborně způsobilou osobu. Ředitel školy odpovídá za zajištění dohledu nad dětmi a nezletilými žáky ve škole a školském zařízení.

Neměli bychom opomíjet také zajištění bezpečné cesty dětí do škol a zpět nebo místa v okolí školy, dětská hřiště. Všechny tyto faktory jsou rizikové a mohou vážným způsobem ohrozit bezpečnost dětí, žáků či studentů. Moderní, rozvíjející se společnost s sebou přináší i svá úskalí jako například velké množství dopravních prostředků v okolí škol, uvolněnou společnost a s tím spojenou dostupnost alkoholu a jiných návykových látek.

Bezpečnost práce popisuje zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci) a související právní a ostatní předpisy.

Ochranou zdraví se zabývá zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a související právní a ostatní předpisy.

Bezpečnost práce a ochrana zdraví při práci se týká, jak zaměstnanců, kteří jsou v pracovněprávním vztahu, tak se vztahuje i na zaměstnance při činnostech nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy. Vzhledem k tomu, že se nebudeme věnovat pouze zaměstnancům, ale zaměříme se také na žáky, je nutné si připomenout, že ve vztahu k nim používáme podobný pojem, kterým je „BOZ“. Tato zkratka znamená „Bezpečnost a ochrana zdraví“, a to při výchově a vzdělávání dětí, žáků a studentů.

Bezpečnost práce popisuje zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci) a související právní a ostatní předpisy.

Ochranou zdraví se zabývá zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a související právní a ostatní předpisy.

BOZ – bezpečnost a ochrana zdraví při výchově a vzdělávání dětí, žáků a studentů.

Zaměstnavatelem se rozumí právnická nebo fyzická osoba, která zaměstnává fyzickou osobu v pracovněprávním vztahu. Vystupuje v pracovněprávních vztazích svým jménem a má odpovědnost vyplývající z těchto vztahů. Právní postavení zaměstnavatelů, kteří jsou právnickými osobami, se řídí § 18 až 20j zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

Ředitel školy je statutárním orgánem školské právnické osoby a rozhoduje ve věcech školské právnické osoby, pokud zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), nestanoví jinak.

Vedoucími zaměstnanci zaměstnavatele se rozumějí zaměstnanci, kteří jsou na jednotlivých stupních řízení zaměstnavatele oprávněni stanovit a ukládat podřízeným zaměstnancům pracovní úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat jejich práci a dávat jim k tomu účelu závazné pokyny.

Zaměstnanec je fyzická osoba, která má práva a povinnosti v pracovněprávním vztahu k zaměstnavateli. Způsobilost zaměstnance mít v pracovněprávních vztazích práva a povinnosti, jakož i způsobilost vlastními právními úkony nabývat těchto práv a brát na sebe tyto povinnosti vzniká dnem, kdy fyzická osoba dosáhne 15 let věku. Zaměstnavatel však s ní nesmí sjednat jako den nástupu do práce den, který by předcházel dni, kdy tato fyzická osoba ukončí povinnou školní docházku.

Dítě se vzdělává v mateřské škole, žák v základní škole, střední škole (gymnáziu, střední odborné škole a středním odborném učilišti), konzervatoři, základní umělecké škole a jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky. Dále také ve školských zařízeních, která poskytují služby a vzdělávání, která doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách nebo s ním přímo souvisejí, nebo zajišťují ústavní a ochrannou výchovu nebo preventivní výchovnou péči a student na vyšší odborné škole.

OPP – osobní ochranné pracovní prostředky jsou takové, které svým použitím musí chránit zaměstnance před riziky, nesmí ohrožovat jejich zdraví, nesmí bránit při výkonu práce a musí splňovat požadavky stanovené prováděcím předpisem (Romaněnko, 2006).

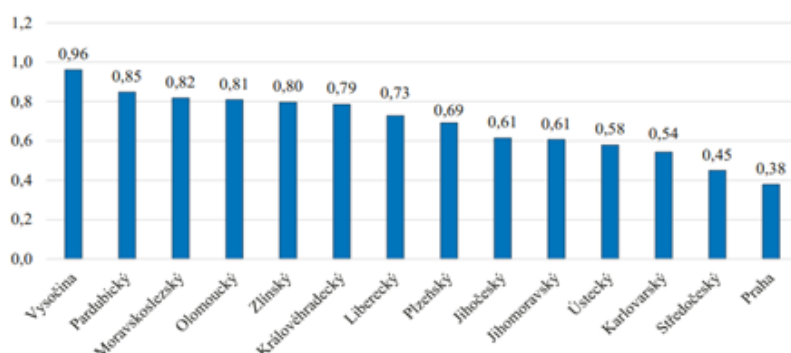
Škola – je společenská instituce, jejíž tradiční funkce je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Stala se místem socializace žáků podporujících jejich osobnostní a sociální rozvoj, připravujícím je na život osobnostní, pracovní a občanský (Průcha, Walterová, Mareš, 1995).

Problematicke bezpečnosti a ochrany zdraví u dětí, žáků a studentů na školách a školských zařízeních nebyla a není věnována z obecného pohledu patřičná pozornost. Činnosti v oblasti BOZ jsou dlouhodobě podceňovány jak ze strany ministerstva školství, zřizovatelů, pedagogické veřejnosti, tak i ze strany mnohých škol. Při kontrolách stavu BOZ a BOZP byl zjištěn u některých subjektů dramatický nárůst školní úrazovosti.

Z hlediska rizikových skupin je zřejmé, že nejvyšší úrazovost je charakteristická pro žáky ve věku 12-16 let (72 %). Naopak nejnižší úrazovost je u dětí do šesti let (3 %). Počet úrazů narůstá od 6–14 let věku zraněných, tj. především v průběhu základního vzdělání. A od 15 let začíná pozvolně klesat. Nejohroženější skupinou jsou žáci ve věku 13 až 15 let, tedy přibližně v 7. až 9. ročníku základní školy. Na tyto ročníky připadlo asi 37 % všech zaznamenaných úrazů.

Ve školním roce 2020/2021 bylo České školní inspekci zasláno 12 910 záznamů o úrazech. Tento počet je podstatně nižší než v jiných školních letech, protože po významnou část školního roku probíhalo vzdělávání distančními formami bez přítomnosti žáků ve škole. V porovnání se školním rokem 2018/2019 bylo v roce 2019/2020 o 16 954 úrazů méně.

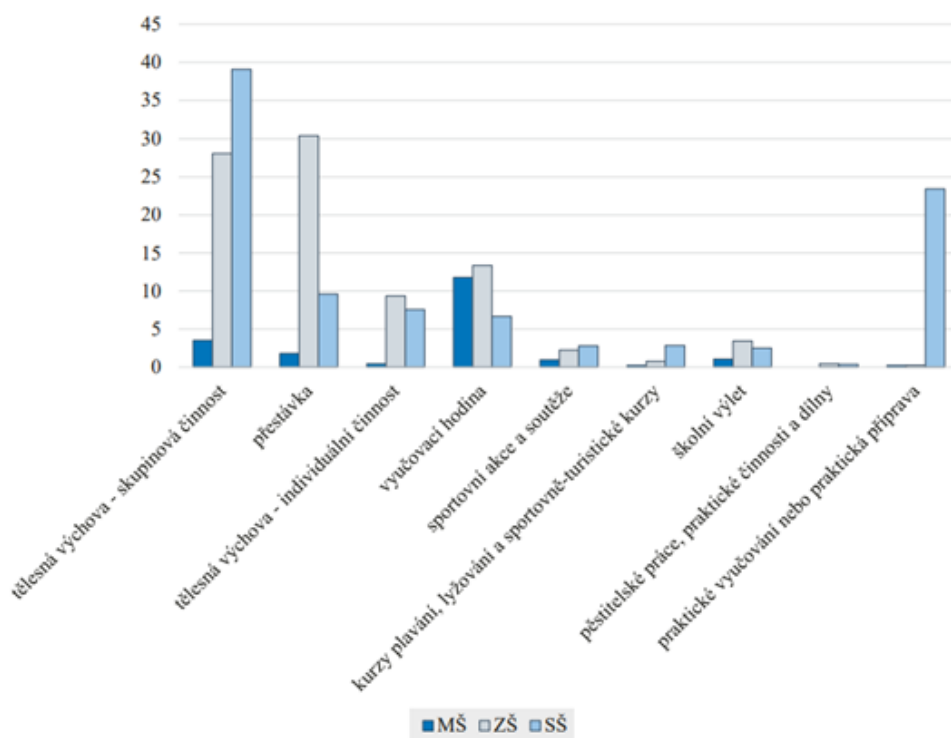
Obrázek 1: Rozložení úrazovosti v jednotlivých krajích

Zdroj: Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2020/2021

Obdobně jako v předcházejících letech byla nejvyšší míra úrazovosti zaznamenána ve školách Kraje Vysočina. Naopak nejnižší míra školní úrazovosti zůstává nadále v Praze. Jako hlavní rizika školních činností můžeme uvádět hodiny tělesné výchovy a volný čas o přestávkách. Nejméně úrazů je na brigádách a ve školních laboratořích. Zvláštností je, že při tělesné výchově utrpělo úraz téměř stejné procento chlapců jako děvčat, ale v době přestávek se zraní téměř dvojnásobek chlapců.

Obrázek 2: Poměr vzniků úrazů při činnostech ve škole/školském zařízení (v %)

Zdroj: Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2020/2021

Cíl práce a metodika

Cílem bakalářské práce je zhodnocení současné situace bezpečnosti práce ve školství, případně identifikovat a navrhnout vhodná opatření ke zlepšení současného stavu. Konkrétně jde o to, zjistit možné příčiny vzniku nebezpečí, znalost zákonů souvisejících s bezpečností práce ve školách a eliminovat problémy, které jsou s ní spojeny. Pro dosažení těchto cílů byla použita dotazníková metoda. Dotazníkový výzkum by sestaven z 24 otázek a respondentů jeho vyplnění zabralo průměrně 8 minut. Otázky vyskytující se v dotazníku byly rozděleny do 3 oblastí:

- 1) obecné informace ohledně bezpečnosti,
- 2) otázky týkající se úrazů ve školských zařízeních,
- 3) otázky související s pandemií Covid-19.

Respondenti, kteří se účastnili tohoto výzkumného šetření tvoří zaměstnanci škol a školských zařízeních v kraji Vysočina. Respondenti jsou různého věku, pohlaví a zauímají stejné pozice ředitel/ka. Účast respondentů byla na dobrovolné bázi. Jejich výběr probíhal prostým náhodným výběrem. Dotazník byl respondentům poskytnut v elektronické podobě přes email. Tato metoda byla vybrána z důvodu časové náročnosti k získání určitého počtu respondentů a také z důvodu větší atraktivity pro respondenty v porovnání s vyplňováním papírové podoby dotazníků. Výzkum probíhal od poloviny února do poloviny března roku 2023.

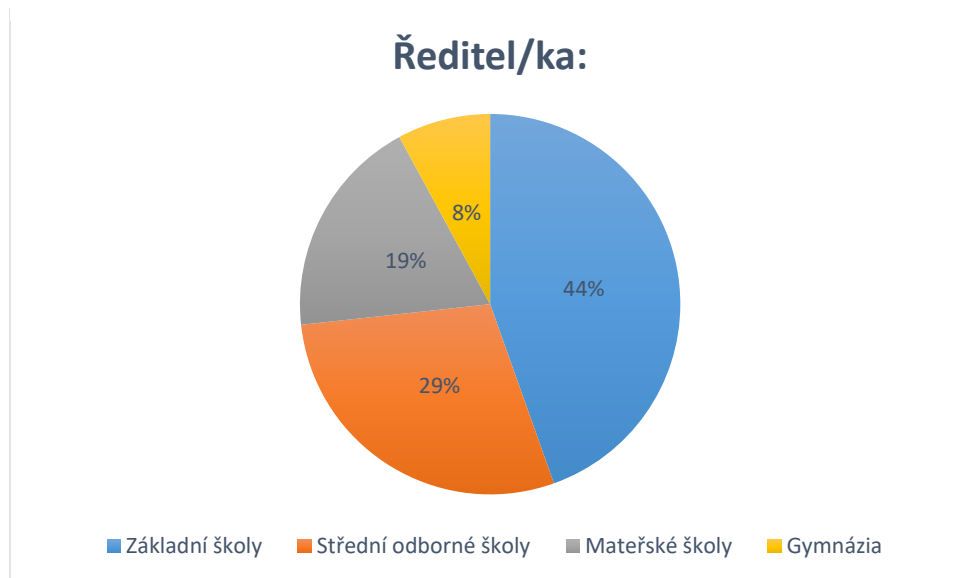
Do dotazníkového šetření se zapojilo 101 respondentů. Po dokončení dotazníkového šetření byla získána data a následně zpracována v programu MS Excel. Dotazník byl vytvořen na stránce Survio.

Charakteristika základního souboru

Kraj vysočina je samosprávný kraj v České republice ležící na pomezí Čech a Moravy. Je složen ze tří okresů bývalého Jihomoravského kraje, okresu Havlíčkův Brod a okresu Pelhřimov. Žije zde přibližně 504 tisíc obyvatel. V tomto kraji se nachází 183 mateřských škol, 268 základních škol, 67 středních odborných škol a 18 gymnázií. Tento kraj je v oblasti školství velmi pestrý a zajímavý.

Charakteristika respondentů

Graf 1 Působení ředitele/ky

Zdroj: vlastní výzkum

Dotazníkové šetření vyplnilo 44 % ředitelů základních škol, což může napovídat většímu zájmu o bezpečnost v prostředí školy, dále 29 % středních odborných škol, 19 % mateřských škol a pouhých 8 % ředitelů gymnázií.

Výsledky

Do dotazníkového šetření se zapojilo 101 zaměstnanců z různých školských zřízení. Větší část respondentů byla ze základních škol, to však odpovídá věkovému zastoupení dětí v kraji Vysočina. Tento poměr je také přisuzován k vyššímu zájmu o bezpečnost na základních školách.

Při zjišťování hodnocení bezpečnosti školy odpověděla více jak polovina dotazovaných velmi dobře. Je to tím, že tyto školy mají zavedený kamerový systém, díky kterému mohou vidět, kdo se na škole pohybuje. Dalším důvodem jsou správně zabezpečené vchodové dveře čipovými zámky. Čip si kupují žáci před začátkem školního roku a jejich povinností je nosit ho s sebou až do absolvování školy či školského zařízení. V mateřských školách vzhledem k věku dětem tato bezpečnostní opatření nelze zrealizovat. Zákony a vyhlášky v této oblasti jsou pro většinu škol až přehnané. Je to tím, že bezpečnosti a ochrana zdraví nejen při práci se dotýká každého z nás a je potřeba určité zákony a pravidla dodržovat.

Podle výroční zprávy ČŠI za školní rok 2021/2022 je ve 2 % škol nezbytně nutné materiální a prostorové podmínky zlepšit. Ve školním roce 2020/2021 se jako nejvíce problematické ukázaly být sportovní prostory. Tato zpráva odkazuje na otázku v dotazníkovém šetření, zda je každoroční prověrka nad stavem školní budovy potřebná. Z dotazovaných respondentů odpovědělo 77 %, že nutná je. Tento výsledek se shoduje s výroční zprávou ČŠI.

Úrazovost ve školách v kraji Vysočina není tak vysoká, jak bychom předpokládali. Množství úrazů se pohybuje kolem 10-50 úrazů za školní rok. Podle dotazníkového šetření byla zjištěna jejich nejčastější příčina, a to při hodinách tělesné výchovy. Úrazy z těchto hodin bývají nejčastěji na základních, středních školách či gymnáziích a jsou způsobeny spolužákem. Nejčastěji se za tím skrývá neohleduplnost, agrese a dravost. V těchto školských zařízeních do knihy úrazů nezapisují skoro vůbec drobnou odřeninu či škrábnutí, naopak výskyt těchto menších úrazů se nejvíce eviduje v Mateřských školách, kde je pravděpodobnost vyšší.

Pandemii Covid-19 zvládla školská zařízení přiměřeně či dobře, ačkoliv k provozu školského zařízení neměli dostatek srozumitelných informací. U většiny škol probíhalo testování žáků v budově školy, kde měly k dispozici izolační místnost. Ředitelé škol usoudili, že jejich žáci a studenti dodržovali předepsané hygienické opatření důkladně. Pokud by pandemie znovu zasáhla školní systém, jsou na ni školy připraveny.

Návrhy na zlepšení situace v oblasti bezpečnosti práce

Provedený průzkum a získané informace o znalostech zaměstnanců v oblasti bezpečnosti práce nejsou dostačující. Zaměstnanci škol v mnoha případech nemají možnost využít žádnou situaci pro představu zajištění dostatečné bezpečnosti v prostředí školy. Pozitivním krokem ze strany školy, je dodržování pravidelného školení zaměstnanců právě v oblasti BOZP. Níže uvedené návrhy by měly vést ke zlepšení situace a lépe předejít hrozbám ve školách a školských zařízeních.

Zavedení kamerových systémů ve všech školních zařízeních

Díky kamerovým systémům lze předejít ohrožením, které jinde, než na kamerových záznamech nejsou vidět. Kamery je důležité umístit v prostorách, kde přicházejí a odcházejí žáci, studenti či cizí lidé. Správně by se do škol či školských zařízeních bez povědomí ředitele nikdo neměl dostat (kromě studentů, žáků a zaměstnanců). Provozování kamer ve školách není z pohledu práva složité, je jen nezbytné dodržet několik pravidel. Tyto pravidla jsou v režimu zákona č.

101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů (od 25. 5. 2018 i GDPR). Kamerový systém je velký zásah do soukromí dětí studujících v dané škole a učitelů, kteří v ní působí, proto by se mělo přistoupit k používání kamer ve chvíli, kdy monitorování prostorů nelze zajistit jinými prostředky, kterými je např. dozor učitele na chodbě. V nestrukturovaném rozhovoru paní zástupkyně Eva Soukalová, MŠ Čáčova v Českých Budějovicích uvedla, že namontování kamerového systému včetně vybavení do 7 tříd vyšlo na 112 000,-. Tato cena byla v roce 2013. Nyní se odhaduje cena kolem 32 000 – 40 000,- za jeden kamerový systém. Záleží na velikosti školy a počtu požadovaných kamer.

Virtuální realita pro lepší představu zajištění bezpečnosti

Použitím brýlí pro virtuální realitu lze zajistit lepší bezpečnost a představu pro zaměstnance školy. Simulace situací jako je například požár školní budovy mohou ve škole a školských zařízeních objevit a poukázat na hrozby, které mohou nastat a jak se správně zachovat je dalším krokem pro zajištění správné bezpečnosti. Zaměstnanci školy by periodicky jednou za 3 měsíce absolvovali školení, na kterém by si připomněli veškeré rizikové situace. Školení by vyšlo na 200 Kč za jednoho zaměstnance. Tento návrh by byl podporován z fondů EU.

Pravidla bezpečnosti rizikových předmětů

Podle výzkumu z minulých let, zranění u žáků a studentů rapidně roste. Příčinnou je nepozornost a lehkovážnost, kterou je potřeba eliminovat. Vytvořením speciálních pravidel, které by měli vyučující za povinnost před každou výukou předčítat a upozornit tak děti na možná zranění. Tyto pravidla by se týkaly hlavně hodin tělesné výchovy, hodin chemie, odborných předmětů, pracovních činností a dalších rizikových předmětů, které se na školách vyučují.

Výuková videa

Pro poučení žáků a studentů o bezpečnosti lze použít výuková videa, podle kterých se o bezpečnosti ve škole dozvědí více. Tyto videa je potřeba aktualizovat, aby každý rok byly nové. Nejlépe zapamatovatelné je natočit videa s učiteli a v prostředí školy, které žáci a studenti dobře znají. Doporučuji využít také výukových videí od Policie České republiky, nebo Hasičského záchranného sboru ČR.

Závěr

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci se dotýká každého z nás. A není podstatné, jde-li o zaměstnavatele, zaměstnance nebo žáka či studenta. Cílem je vytvářet bezpečné a zdraví neohrožující pracovní prostředí. Zajištění BOZP je tedy široký a kolektivní problém, kterým se zabývá i vláda České republiky. Z tohoto důvodu vydává vláda ČR ve svých základních dokumentech „Národní akční program bezpečnosti a ochrany zdraví při práci“ (NAP), který je pravidelně upravován v závislosti na aktuální problematiku BOZP. Je potřeba si uvědomit, že porušení základních zásad bezpečnosti a ochrany zdraví při práci může mít značné důsledky, mnohdy bohužel i smrtelné.

Nedílnou součástí bezpečnosti je také prostředí školy, které navštěvují desítky mnohdy i stovky studentů. Je potřeba proto zajistit takové prostředí, aby se v něm žáci, ale i zaměstnanci cítili dobře a bezpečně. Zvýšením bezpečnostních prvků lze ve spoustě situací nebezpečí zabránit.

V rámci BOZP při výchově a vzdělávání dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních můžeme označit jako zásadní pro zabezpečení BOZ výkon dozoru nad činností žáků

a studentů. Jeho nepřítomnost může mít za následek školní úraz. Málokdy bývá úraz náhodný a téměř každému lze předejít, pokud budeme znát a dodržovat veškerá pravidla a zásady bezpečnosti.

Seznam literatury použité v tezích

Průcha, Waterová, & Mareš. Pedagogický slovník.

Romaněnko. Bezpečnost a ochrana zdraví při práci ve školské praxi.

Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2020/2021

Plný seznam použité literatury je uveden v textu bakalářské práce.

Další bibliografické údaje

Type of thesis: bachelor

Author: Sarah RAKOSOVA

Academic Year: 2022/2023

Department: Department of Economics and Management, Faculty of Economics, University of South Bohemia in Ceske Budejovice, Czech Republic

Thesis supervisor: Ing. Markéta Kocourková, Ph.D.

Number of pages: 73

Language of thesis: CZ

Title of Thesis: Occupational Safety and Health in Education

Annotation:

The purpose of this bachelor thesis is to determine the current state of health and safety at work in schools or educational institutions, to show the causes of health and safety issues. As an employer, the school has a duty to ensure the health and safety of its employees including educational institutions for the children, pupils and students of the school.

There was a research in the form of a questionnaire survey which was focused on the knowledge of employees in occupational health and safety. The intention of the research is to eliminate the threats and imperfections that endanger participants in education. The conclusion of bachelor's thesis is an evaluation of the research results and recommendations to improve occupational safety techniques of the teaching staff.

Key words: health, safety, education, health and safety issues, employee, occupational, educational institutions

Přílohy vázané v práci: Obrázek 1: Rozložení úrazovosti v jednotlivých krajích, Obrázek 2: Poměr vzniků úrazů při činnostech ve škole/školském zařízení (v %), Graf 1 Působení ředitele/ky